

Inge Van Nieuwerburgh is coördinator digitale bibliotheek aan de Universiteit Gent en vanuit die functie betrokken bij nationale en internationale projecten rond ontsluiting, Open Access en archivering van digitale bronnen. Open Access is al jaren een onderwerp dat haar na aan het hart ligt en dat ze actief ondersteunt, niet enkel binnen de eigen universiteit maar ook in België en Europa.

Vrije toegang tot wetenschappelijk onderzoek: logisch, toch?

Via de overheid betalen wij met z'n allen voor wetenschappelijk onderzoek. Waarom moeten we dan nog eens betalen om de resultaten van dat onderzoek te kunnen lezen? Tijd voor vrije toegang, vindt Inge Van Nieuwerburgh.

Onlangs stapte de jonge internet-activist Aaron Swartz uit het leven. Hij stond bekend als een hevige voorstander van Open Access, vrije toegang tot wetenschappelijke informatie. Toen zijn dood bekend raakte, regende het reacties. Wetenschappers van over de hele wereld werden opgeroepen om hun publicaties online 'open' te maken. Want vandaag blijft nog te veel wetenschappelijke informatie verborgen. Tenzij je ervoor wil betalen, kan je er niet bij. Toch niet op legale wijze.

Het begon nochtans eenvoudig. Eeuwenlang schreven onderzoekers in wetenschappelijke tijdschriften over hun resultaten en stonden ze hun vermogensrechten af aan de uitgever ervan. Zo kon het werk worden gepubliceerd zonder dat de auteurs hun tekst elders ook aanboden. De tijdschriften zorgden voor de *peer review* - de beoordeling door andere wetenschappers -, de lay-out en de verspreiding. Universiteiten namen dan een abonnement op de tijdschriften die voor hun onderzoekers interessant waren.

Dit systeem staat sinds de jaren 1990 onder zware druk. De publicatie van wetenschappelijke tijdschriften is *big business* geworden in een markt die door een paar grote commerciële uitgevers wordt gedomineerd. Niet alleen is het aantal tijdschriften exponentieel gegroeid, ook de abonnementsprijzen zijn navenant gestegen. Prijsstijgingen van 5, 10 en zelfs 20 procent per jaar zijn geen uitzondering. Daardoor kunnen instellingen vaak

niet anders dan sommige abonnementen op te zeggen. Wat wetenschappers allesbehalve fijn vinden. Niet alleen omdat zij toegang tot informatie verliezen, maar ook omdat de zichtbaarheid van hun eigen publicaties daalt. En laat dat nu net het belangrijkste zijn van wetenschappelijke publicaties: zichtbaarheid en de daaruit volgende invloed van het onderzoek. Onderzoekers worden - in tegenstelling tot auteurs - niet voor hun schrijfsels betaald. De publicatie van onderzoeksresultaten is louter een middel om ze bekend te maken en erkenning te krijgen. Zeker omdat onderzoek vooral met publieke middelen wordt betaald, lijkt het niet meer dan logisch dat iedereen het kan raadplegen zodra het is gepubliceerd.

Science.

Net dat besef was de inspiratie om Open Access van wetenschappelijke publicaties na te streven en het dringt de laatste jaren ook meer en meer tot de overheden door. Enkele Belgische universiteiten hebben tegenwoordig een Open Accessbeleid. De Vlaamse, Franstalige en federale ministers die verantwoordelijk zijn voor wetenschapsbeleid, tekenden op 22 oktober vorig jaar de *Brussels Declaration on Open Access* voor Belgisch wetenschappelijk onderzoek gefinancierd met publieke middelen. Daarin verbinden ze zich ertoe om Open Access actiever te ondersteunen, bijvoorbeeld door financiële compensaties. Ook willen de overheden steun bieden bij de oprichting en

Ook ruwe onderzoeksdata moeten gratis toegankelijk worden

Dergelijke publicaties moeten eigenlijk vrij toegankelijk zijn op het net. Gratis. Ook voor wie niet aan een wetenschappelijke instelling is verbonden.

Open Access is dan ook slechts een eerste stap naar het openstellen van het wetenschappelijk proces. Ook ruwe onderzoeksdata (Open Data), de *workflow*, de processen, willen, indien mogelijk, doorzichtig maken. Resultaat: een netwerk van open gegevens waardoor we een vollediger beeld van wetenschappelijk onderzoek krijgen, wat de kwaliteit alleen maar ten goede kan komen: *Open*

het onderhoud van Open Access-archieven. Daarnaast zijn Europees commissarissen Neelie Kroes (digitale agenda) en Máire Geoghegan-Quinn (onderzoek) actieve voorstanders van Open Access en hecht de Europese Commissie er als sponsor van wetenschappelijk onderzoek veel belang aan.

Dergelijke initiatieven en steunbetuigingen zijn broodnodig. Als Open Access de norm wordt, komt dat niet alleen de transparantie en de kwaliteit van wetenschappelijk ten goede. Het zal er vooral voor zorgen dat wetenschappelijke kennis meer wordt verspreid.